

TROIA KONULU ESERLERİYLE TÜRK SERAMİK SANATÇILARI

TURKISH CERAMIC ARTISTS WITH THEIR WORKS THEMED ON TROY

Müjde Yücel Coşar*

Öz

Zamanın kudretli bir tanığı olarak, geçmişten günümüze uzanan zengin bir mirası temsil eden, birçok medeniyetin izlerini taşıyan Troia Antik Kenti, bilim insanlarının, arkeologların ve tarihçilerin merakını her zaman üzerinde toplamıştır. Bu antik yerleşim, aynı zamanda sanatçıları kendine çekerek onları geçmişin gizemli dünyasına doğru bir yolculuğa çıkarmıştır. Sanatçıların yaratıcılığını ve estetik anlayışını beslemiş, sanatsal çalışmalarında ilham kaynağı olmuştur.

Çalışma kapsamında Troia temasıyla en az bir seri eser üreten Türk seramik sanatçılarının çalışmaları ele alınmıştır. Troia temalı seramik sanat eserlerinin tespit edilmesinde, dijital veri tabanları ve kütüphanelerden yapılan literatür taramasının yanı sıra saha araştırmasından da faydalanılmıştır. Eserlerin anlamlarının yorumlanması ve tarihsel bağlamının anlaşılmasında sanatçı görüşlerine başvurulmuştur.

Troia Antik Kenti ile aynı coğrafyayı paylaşmış sanatçıların, bu kenti temsil eden konuları daha sık işledikleri tespit edilmiştir. Üretilen eserlerde en çok Troia'nın zengin mitolojisinden esinlendiği gözlenmiştir. Özellikle de Troia mitolojinin en simgesel öğelerinden biri olan 'at'ın kullanımının sıklıkla tercih edildiği dikkati çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Sanat, Heykel, Troia.

Abstract

As a powerful witness of time, representing a rich heritage extending from past to present and bearing the traces of many civilizations, the Ancient City of Troy has always attracted the curiosity of scientists, archaeologists and historians. This ancient settlement also attracted artists and took them on a journey into the mysterious world of the past. It nourished the creativity and aesthetic understanding of artists and became a source of inspiration in their artistic works.

Within the scope of the study, the works of Turkish ceramic artists who produced at least one series of works with the theme of Troy were discussed. In identifying Troy-themed ceramic artworks, field research was used as well as literature review from digital databases and libraries. Artist opinions were consulted in interpreting the meanings of the works and understanding their historical context.

It has been determined that artists who shared the same geography with the Ancient City of Troy used subjects representing this city more frequently. It has been observed that the works produced were mostly inspired by the rich mythology of Troy. In particular, it was noted that the use of the horse, one of the most symbolic elements of Troy mythology, was frequently preferred.

Keywords: Seramik, Sanat, Heykel, Troy.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 17.04.2024- Kabul tarihi: 04.04.2024

*Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, mujdeyucel@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0327-0765>, Çanakkale/TÜRKİYE.

1. Giriş

Türkiye'nin Çanakkale ilinde yer alan, mitolojiye, edebiyata ve tarihe konu olmuş efsanevi Troia Antik Kenti, uzun yıllar boyunca sadece bir efsane olarak kabul edilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında yapılan arkeolojik kazılarla, Troia'nın birçok farklı döneme tanıklık ettiği, birbirini izleyen şehir yerleşimleriyle, çok katmanlı bir tarih ve kültüre sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu eski şehir, Bronz Çağı'ndan Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzanan geniş bir zaman diliminde, değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmış, her biri de şehrin zengin mirasına katkıda bulunmuştur.

Troia Antik Kenti, Homeros'un İlyada'sında anlatılan Truva Savaşı ile dünya çapında ün kazanmıştır. 1998 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girmiştir. Mitolojik hikâyeleri, arkeolojik kalıntıları ve tarihsel önemi ile Troia hem bilim insanları hem de sanatçılar için tükenmeyen bir ilham kaynağı olmuştur.

Birçok sanatçı, Troia'nın büyüleyici atmosferinden ilham alarak kendi sanat eserlerini yaratmışlardır. Tarihi, kültürü ve mitolojik hikâyeleriyle Troia Antik Kenti'nin çağdaş seramik sanatındaki rolünü keşfetmeyi amaçlayan bu çalışmada, Troia temasıyla en az bir seri eser üreten Türk seramik sanatçıları Erdiç Bakla, İrfan Aydın, Onur Öztürk, M. Fatih Karagül, Sıdika Sibel Sevim, Tuba Batu, Nizam Orçun Önal, Mehmet Coşar'ın eserlerine yer verilmiştir.

2. Troia Antik Dönem

Troia, Türkiye'nin kuzeybatısında, Çanakkale Boğazı'nın güney ucunda yer alan ve Çanakkale şehir merkezine 30 kilometre mesafede bulunan bir antik kenttir. Bu tarihi kent, batıda Lemnos (Limni) ve güneyde Lesbos (Midilli) adaları ile çevrilidir (Wöhlcke, 2004:17).

'Troia' kelimesi pek çok dilde farklı biçimlerde ifade edilmektedir. Fransızca 'Troie', İngilizce 'Troy', Flamenkçe 'Troje', İtalyanca 'Troia', Almanca 'Troja', Türkçede ise 'Troya', 'Truva', 'Torova', 'Turova', 'Turoya', 'Toruya', 'Toruva' olmak üzere yedi farklı şekilde yazılmakta ve söylenmektedir (Korfmann, 2012:44).

Troia kentinin tarihin ve mitolojinin eşsiz bir kesişim noktası olarak konumlanması ve tarih boyunca ilgi odağı olmasının en önemli sebebi, insanlık tarihinin en büyük şairlerinden biri

olarak kabul edilen Homeros tarafından yazılan İlyada ve Odysseia destanlarıdır. Bu destanlar, sadece büyük bir edebi başarı olarak kalmamış, aynı zamanda Batı ve Doğu Akdeniz kültürlerinin araştırılması ve anlaşılmasında önemli bir rol oynamıştır. Homeros'un şiirleri, savaşın ve insan doğasının karmaşık temalarını işleyerek, Troia'nın sadece arkeolojik değil, aynı zamanda mitolojik ve kültürel bir öneme sahip olmasını sağlamıştır.

İlyada destanında, Akhalar ve Troialılar arasında yaklaşık on yıl süren büyük savaş konu edilmektedir. Destan, Akhilleus'un öfkesi ile başlamakta, Hektor'un cenaze töreni ile sona ermektedir. Odysseia ise, Troia'nın kuşatıcılarından olan Odysseus'un Troia'nın fethinden sonra gemiyle Akdeniz'i geçerek eve dönüşünü ve onuncu senede vatanı İthaka adasına, karısı Penelope ve oğlu Telemakhos'a kavuşmasını anlatmaktadır (Latacz, 2002:32).

Destanlar, Troia Savaşı'nın nedenini, Sparta Kraliçesi Helena'nın, Troia Prensi Paris tarafından sevgi tanrıçası Aphrodite'in yardımıyla baştan çıkarılıp kaçırılmasına bağlamaktadır. Helena'nın kocası Kral Menelaos, Helena'yı geri almak için Troia'ya gittiğinde, Troialılar onu vermeyi reddetmiştir. İthaka Kralı Odysseus'un önerisi ve Helena'nın babası Tyndareos'un isteğiyle, Helena'nın evlilik kararına saygı gösterip onu koruyacaklarına dair yemin eden tüm Akha beyleri, Helena'nın kaçırılmasının ardından 1200 gemilik büyük bir donanma ile Troia'ya savaş açmıştır. Yaklaşık on yıl süren bu savaş, Odysseus'un önerisiyle yapılan tahta at aldatmacası sonucunda Akhaların zaferiyle sonuçlanmıştır. Troia yakılıp yıkılmış ve Helena geri getirilmiştir (Umar, 1983:22-24).

Ancak İlyada'da, Troia'nın ele geçirilmesinde kilit rol oynayan meşhur Troia atından hiç bahsedilmemiş; Odysseia'da ise bu ata yalnızca küçük bir gönderme yapılmıştır. Bu durum, tahta at ve şehirle ilgili pek çok diğer olayın, sonraki yıllarda yazılan hikayelerle konuya eklendiğini düşündürmektedir (Kelder, 2012:16).

Troia'nın Homeros sayesinde kazandığı bu mitolojik statü, arkeolojik çalışmalar ve kültürel araştırmalar için de sürekli bir ilham kaynağı oluşturmuştur.

Arkeolojik kazılarına başladığı bölgenin Homeros'un İlyada'sında anlatılan Troia Antik Kenti olduğunu ilk defa dile getiren Calvert, 1863-1865 yılları arasında höyükte küçük çaplı kazılar

gerçekleştirmiştir. Ancak Troia'daki geniş çaplı ilk kazılar Heinrich Schliemann tarafından başlatılmıştır (Körpe, 2015:1).

Heinrich Schliemann, Troya'da yaptığı kazılar sırasında ve sonrasında sebep olduğu tahribata rağmen, elde ettiği bulguları dökümanlaştırarak bu bilgilerin gün yüzüne çıkarılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Schliemann'ın vefatından sonra, iş arkadaşı mimar Wilhelm Dörpfeld 1893-1894 yıllarında Troia'daki kazıları devralmış ve Troia'nın katmanlaşma sisteminin temellerini oluşturmuştur. Carl Blegen ise 1932-1938 yılları arasında Troya'da detaylı kazılar yapmış ve bulgularını sekiz ciltte yayımlamıştır. Elli yıl sonra, 1988'de Manfred Osman Korfmann kazılara başlamış ve 2005'teki ölümüne kadar önemli keşifler yapmıştır. 2012 yılına kadar Alman Tübingen Üniversitesi'nin desteklediği kazılar, 2013'ten itibaren Prof. Dr. Rüstem Aslan liderliğinde bir Türk ekibi tarafından sürdürülmektedir (Aslan, 2018:161-162).

3. Troia Döneminden İlham Alan Seramik Sanatçıları ve Eserleri

Lise eğitimini baba memleketi Çanakkale'de, üniversite eğitimini Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda tamamlayan Erdiñç Bakla, uzun yıllar akademisyen olarak görev yapmış bir seramik sanatçısı ve heykeltıraştır. Kendi coğrafyasının kültürel izlerini modern ve estetik bir anlayışla harmanlayarak figüratif heykeller oluşturmuş, bu eserleriyle tanınmıştır.

Sanatçının Anadolu'nun zengin kültürü ve arkeolojik geçmişiyle iç içe olan seramik heykelleri sanat ile kültürel mirasın etkileyici bir kesişimini sergilemektedir. Bakla, çağdaşlarına ve gelecek nesillere, tanıdık ve özümsemiş kültürel değerlerle 'soylu' bir sanatsal çözümlene yapmanın önemini vurgulamakta ve özellikle yirminci yüzyıl boyunca pek çok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış Türkiye topraklarının zengin kültüründen beslenmelerinin burada yaşayan sanatçılar için tükenmez bir ilham kaynağı olabileceğini belirtmektedir (Önal ve Asmaz, 2022: 128-129). Kendi sanat anlayışını da bu doğrultuda şekillendirmiş olan Bakla'nın aralarında 'Hitit Rüzgârı', 'Troia Rüzgârı', 'Çatalhöyük Rüzgârı', 'Göbeklitepe Rüzgârı', 'Anadolu Tanrıları', 'Anadolu İdolları' isimli sergilerinin bulunduğu 55'ten fazla kişisel sergisi bulunmaktadır.

Genel olarak çamurun doğal yapısını ön plana çıkartan, sırsız eserler üreten sanatçı 'Troia Rüzgârı' isimli serisinde bronz, mermer, polyester döküm gibi farklı malzemeleri bir arada

kullanmıştır. Sergide Troia kahramanlarından Homeros'un, Hektor'un, Aşil'in, Helena'nın, Paris'in, Troia tanrı ve tanrıçalarının birçoğunun portreleri, Troia kenti ve Troia atı yorumları yer almaktadır.

Görsel 1. a Erdiñ Bakla, *Hektorun Ölümü*.
<https://www.youtube.com/watch?v=wozgyCPeO7A>

Görsel 1. b Erdiñ Bakla, *Cengâver*, Sertçini, 28x14x36 cm, 1994. (Özsezgin, 2000).

Erdiñ Bakla, 'Troia Rüzgârı' serisine ait 'Troia Savaşı' adlı eserini Çanakkale Belediyesi'ne hediye etmiştir. Troia kentini kuşatan surların ve Truva atının tasvir edildiği mermer eser, 2009 yılından itibaren Çanakkale kordon boyunda Truva Atı'nın yanında sergilenmektedir.

Seramik sanatçısı ve emekli öğretim üyesi İrfan Aydın'ın da Troia dönemine ait mitolojik hikâyeleri, porselen malzeme kullanarak çağdaş bakış açısıyla yorumladığı sergileri bulunmaktadır. Apollon Smintheus Kutsal Alanın arkeolojik çalışmalarında buluntuların reproduksiyonlarının oluşturulmasında uzun yıllar görev alan sanatçı, 2015 yılında açtığı 'Apollon ile Faresi' adlı sergisindeki eserlerinin oluşum süreci hakkında şunları söylemektedir:

Uzun yıllar kendi alanımda çalışmalarına katıldığım Apollon Smintheus tapınağı bu hikâyeyi günümüze kadar taşımış en önemli klasik dönem yapıdır ve benim çalışmalarımın da kaynağıdır. Soyut bir hikâyenin somut sonuçlarını bu yapıda görüyorum, dokunuyorum ve yaşıyorum. Sanki Homeros'la Apollon'la, Akhilleus'la, Hektor'la, Zeus'la el sıkışıyorum. Tapınağın mimarı Hermagones bana altın oranı öğretiyor, Skopas'ın heykeline dokunuyorum, olayları kafamda biçimlere dönüştürüyorum. Bazen Homeros'a katılıp, bazen katılmayıp sanatçı ayrıcalığımla kullanarak kendi hikâyemi yazıyorum. Anadoluğum ağır bastığında Apollon'un tarafını tutuyorum, Hektor'u Akhilleus karşısında koruyorum. Gerçeklerle efsanelerin birbiri içine geçtiği zamanlarda Homeros'un rolünü üstleniyorum ve kendi hikâyemi yazmaya başlıyorum (Aydın, 2015:2).

Sanatçı, Apollon Sminthion kutsal alanının tasvirlerinde (Görsel 1) tapınağın özellikle sütunlarını ve alınlıklarını ön plana çıkarmaktadır. Eserlerde, Truva Savaşı'na dair olayların tapınak içerisindeki figüratif friz anlatımlarının aksine, porselen malzeme kullanılarak simgesel bir şekilde işlendiği görülmektedir. Tapınağın tasvirinde sıklıkla kullanılan üst üste dizilmiş birimlerin tercih edilmesinin arkasındaki temel nedenin, feodal düzenin vurgulanması olduğu belirtilmektedir (Kırca, 2016:192).

Görsel 2. a İrfan Aydın, *Apollon Sminthion*, 2012.
Balyemez, A. (2018). "Sanatı Besleyen Bir Disiplin:
Arkeolojiden İlham Alan Seramikler"

Görsel 2. b İrfan Aydın, *Akhalar'ın Yolculuğu*, 2012.
<https://www.facebook.com/Dartgaleri/posts/3567584466634932/>

Aydın, 2017 yılında Bodrum'da açtığı, 17 eserden oluşan "Rüzgâr Altında Odysseus" adlı bir sonraki sergisinde de yine Troia temasını işlemiş ve sergi hakkında basın mensuplarına şu açıklamada bulunmuştur:

İlki Apollon ve Faresi olarak İstanbul'da başlamıştı, yine bir Homer efsanesini gerçekleştirmiştim. Bu sergide de artık savaş bitiyor, Aka ordusu Truva'yı alıyor ve Odysseus'un geri dönüş yolculuğu başlıyor. Böylece 7 yıllık çilesi başlamış oluyor. Bu sergide de o çilenin başlangıcını sergilemeye çalıştım. (<https://kenttv.net/ruzgar-altinda-odysseus>)

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünden mezun olan Onur Öztürk, öğrencilik yıllarında Anadolu medeniyetlerine ve özellikle Hitit eserlerine olan ilgisini derinleştirmiştir. Bu süreçte, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde yaptığı araştırmalar, onun sanatsal perspektifinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Öztürk, akademik eğitiminin ardından, Çanakkale Seramik Kalebodur Çan Fabrikası'nın dekor atölyelerinde profesyonel kariyerine adım atmış, burada edindiği tecrübelerle seramik sanatında kendi üslubunu

geliştirmiştir. Uzun yıllar süren bu mesleki deneyiminin ardından, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çan Meslek Yüksekokulu seramik bölümünde öğretim elemanı olarak akademik kariyerine başlamış ve buradan emekliliğe ayrılmıştır.

Görsel 3. a Onur Öztürk, *Troia Askerleri*, 2008, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 3. b Onur Öztürk, *Troia Savaşçıları*, 2004, Sanatçı Arşivinden.

Sanat hayatı boyunca tarihi dönemlere olan ilgisiyle tanınan ve 2009/2010 yıllarında iki dönem Parion Antik Kentte arkeolojik kazılarda görev alan sanatçı, özellikle Troia Dönemi'nden esinlenerek bir dizi seramik heykel ve işlevsel form üretmiştir. Bu eserler arasında, miğfer ve mızraklarla yorumlanan Troia askerlerinin, Troia Atı'nın, binlerce yıl boyunca yangın, deprem ve savaş gibi felaketlerle defalarca yıkılan ve tekrar inşa edilen Troia kent katmanlarının simgesel bir dille anlatıldığı seramik heykeller ve Troia prensesi Helen'e ithafen tasarlanan kadın figürlü endüstriyel vazolar bulunmaktadır.

Öztürk, yaşadığı coğrafyanın zengin kültürel mirasından ilham aldığı eserlerini Çan'daki özel atölyesi İdil Seramik'te üretmeye devam etmektedir.

Geçmişte üretilen sanat eserlerine baktığımızda, temel konuların arasında mitoloji ve dinin yer aldığı kaçınılmaz bir gerçektir. Antik Troia kenti de mitolojisi ile dünya edebiyatı için çok önemli bir yer almakta, batı edebiyatının başlangıcının Troia'yı ele alan İlyada efsanesi ile başladığı bilinmektedir. Hal böyle iken, İlyada ve Troia'yı konu alan sanat eserlerinin sayısının da bir hayli fazla olduğu görülebilmektedir. Devam eden arkeolojik kazılar ve gerçekleşen yeni keşifler ışığında, Troia ile ilgili bilgiler her geçen yıl zenginleşerek artmaktadır. Böylelikle, elde edilen verilerin yeni sanat eserlerine dönüştürülmesi de kaçınılmazdır (Karagül, 2018:119).

Görsel 4. a M. Fatih Karagül, *Imbros'un Acısı*.
(Karagül, 2014)

Görsel 4. b M. Fatih Karagül, *Sunak*, Pekışmış Çini ve Porselen Astar, 57x38x25 cm.
<https://www.fovart.com/product-page/sunak>

Seramik sanatçısı ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü öğretim üyesi M. Fatih Karagül yaşadığı bölgenin yerel değerlerini esin kaynağı olarak kullandığı eserleriyle, kültürel temsil noktasında önemli bir görev üstlenmektedir. Sanatçı, 2013 yılında, 'Antikite' ve 'Antikite II', 2014 yılında 'Hellespont', 2018 yılında 'Troia' ve 2020 yılında 'Troas Denemeleri' isimlerini verdiği kişisel seramik sergilerinde Homeros'un İlyada destanında ele aldığı Troia'yı kendine özgü yorumuyla izleyiciye sunmaktadır. Karagül sergilerinde Hektor'un hançerini, Priamos'un hazinelerini, Akhilleus'un kurbanlarını, yıkımı, direnişi, Troia'nın katmanlarını, kaplarını, tapınaklarını, atını, istilacı gemilerini, mimarisini yapısal bir yaklaşımla plastik sanatlara dönüştürmüştür. Form, hacim ve malzemenin ön planda olduğu heykelerde, doku ve renklerdeki doğallık göze çarpmaktadır.

Bazı eserlerinde seramiğin yanında ek malzeme olarak bronz da kullanmayı tercih eden Karagül, 'Troia' isimli sergisindeki eserlerini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır:

Bu sergi ayrıca 'yerel değerler kullanılarak tasarım ve heykel nasıl yapılır?' dersinin uygulamalı kısmıdır. Sergide yer alan heykelerde, mimarlar için değil ama sanat üreticileri için strüktür ve konstrüktivizm dersi de vardır. Güzele ulaşma sürecinde tasarımda asimetrik denge oluşumu, dengesizlik içindeki dengenin nasıl çözümlenebileceği gibi konular da çamur malzeme ile uygulanmıştır. Çağlar boyunca güzele ulaşabilmek için simetrik denge kullanılmış ve halen kullanılmakta olsa da kolaya kaçmak yerine, bu yöntem, sergideki çalışmalarda tamamen reddedilmiştir. Her zaman asimetrik dengeden yana bir tutum izlenmiş, mümkünse dengesizlik içindeki dengeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylece monotonluktan uzaklaşılır. Sergideki eserlerde iki boyutluluk ya da iki boyuta sıkışmak zorunda kalmış heykeller yoktur. Önü, arkası, sağı, solu ve hatta

altı ve üstü olan; kimi zaman 6 ayrı noktadan 6 farklı ifadesi olan heykeller vardır. (Karagül, 2018:124).

Seramik sanatçısı ve akademisyen Sıdıka Sibel Sevim de Troia temasını kendine özgü bir yaklaşımla ele alarak, bu antik kentin hikayelerini porselen takılar üzerine yansıtmıştır. 2022 yılında Çanakkale Belediyesi Seramik Müzesi'nde düzenlenen "Troia'ya Saygılarımla" isimli kişisel sergisiyle başlayan bu yolculuk, 2023 yılının Ağustos ayında Çanakkale'nin Tevfikiye köyünde bulunan Troya Ören Yeri'nde "Troya'dan Takıntılar" isimli ikinci bir sergiyle devam etmiştir.

Sanatçı eserleri hakkındaki manifestoda şunları ifade etmektedir:

Sanat; bazen heykel olmuş, bazen resim, bazen de şiir... Güzel olan, olması gerektiği gibi gereken yerde olmasıdır. Akademisyen seramik sanatçısı olarak çeşitli formlar ve duvar elemanları üretmekteyim. Ancak 35 yıllık üretim sürecinden sonra son iki yılda; neolitik dönemden günümüze kadar gelen ve çok önemli uygarlıkların tanıklığını yapan, dünyanın oluşumundaki ateş-su-hava-toprak gibi elementlerin bileşimi ile oluşan seramik sanatının büyülü aura'sını bedenlerle buluşturmak istedim. Üretmiş olduğum seramik heykel ve formlarımı küçülterek insanların gerdanlarına kondurmak, onları; parmaklarında zamanın tanıklığına sunmak, zamanın tanıklığına sunarken seramiğin bin bir renginin insanları sarmasını ve tenle temas ederek özlere ve ruhlara işlemek istedim. Üretmiş olduğum takılarda; geçmişle geleceği aklında, duygusunda, bedeninde buluşturan ve bunu varlığına katan yüksek medeniyetlerden gelen kadınların yanı sıra; güzelliğine, zamansızlığına, kültürüne ve güçlü kimliğine inanan, yaşsız ancak geçmiş medeniyetlerin bilgeliğini taşıyacak kadar olgun kadınları da hedeflemekteyim (<https://www.canakkaleseramikmuzesi.org>).

Truva hazineleri, efsanelere konu olan ve içerisinde dünya sanat tarihine önemli izler bırakmış takılar barındıran büyüleyici bir koleksiyondur. Sıdıka Sibel Sevim, bu kadim medeniyetin hikâyeleri ve hazinelerinden derinden etkilenmiştir. Bu etkileşim, Sevim'in Truva'nın zengin tarihinden aldığı ilhamla, estetik ve tarihi derinliklere sahip özgün takılar yaratmasına ve sanatçının bu alandaki ustalığını sergilemesine olanak tanımıştır.

Görsel 5. a S. Sibel Sevim, *Paris ve Helen Aşkı, Troia'dan Takıntılar Serisi*, 2023. Sanatçı Arşivinden

Görsel 5. b S. Sibel Sevim, *Troia'ya Saygılarımla Serisi*, 2022. <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/troiaya-saygilarimla/#galeri1-6>

Sıdika Sibel Sevim, bir sanat eserinin özgün olması, estetik kaygılar gütmesi, çağrı soluyup sorgulaması, mesajı olması ve aynı zamanda belgesel niteliği taşıması gerektiğine inanmakta, bu vizyon doğrultusunda, sanatçının tarihi, teknolojiyi, malzemeyi ve felsefeyi kapsamlı bir şekilde bilmek ve bunların üzerine kendi söylemini eklemek zorunda olduğunu vurgulamaktadır. Sevim'in Troia temalı porselen takıları, bu prensiplere dayanarak yaratıldığı için, onun sanatsal ifade biçiminin güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Bu takılar, Truva'nın efsanevi hikayelerini ve tarihi zenginliklerini modern sanatın diliyle yeniden yorumlayarak, geçmiş ile geleceği bir araya getirmekte, sanatın çok katmanlı işlevini gözler önüne sermektedir.

Troia temalı çalışmalara imza atan sanatçılardan diğer bir tanesi de Çanakkaleli sanatçı ve akademisyen Tuba Batu'dur. 2018 Troia Yılı'na kadar Homeros'un İlyada ve Odysseus eserlerini okumamış olan Batu, Avrupa'dan gelen arkadaşlarının ve tanıdıklarının bu eserler sayesinde Çanakkale'yi tanıyor olmasından ilham alarak okumaya başlamıştır. Okuma sürecinde, savaşın getirdiği yıkım, kadınların savaş sırasındaki durumları ve Odysseus'un savaştan sonra evine dönüş yolculuğu boyunca yaşadıkları, hayata dair derin anlamlar içeren semboller ve kişileştirmelerle dolu hikayeler sanatçıyı derinden etkilenmiştir. Bu etkileşim, onu Troia temalı iki ayrı sergi konsepti geliştirmeye yönlendirmiştir.

Batu, 2018 yılında Troia temalı sergilerinden ilki olan 'Odysseus'un Gemileri: Troia'dan İlhake'ye Yolculuk' adıyla açtığı sergisinde gemi formları ve öykülerde geçen bazı kadınları yorumlamıştır. Sanatçı bu sergisi için "Bu benim hayatımda ölüme yakın bir deneyimin ardından

yolumu bulma çabamı, yolculuğumu ve Odysseus gibi evime dönüşümü temsil eden bir sergi oldu; O Çanakkale'den evine giderken ben Çanakkale'ye evime dönüyordum” (Röportaj) ifadelerini kullanmaktadır.

Batu'nun 'Karşılaşmalar: Troia'dan Ithake'ye Yolculuk-2' adlı ikinci Troia temalı sergisinde gemiler arka planda kalmış, Odysseus'ta geçen karakterler figüratif bir anlatımla ele alınmıştır.

Bu sergide her bir karakter ve temsil ettiği duygular benim dönüşümümde karşılaştığım olayların vücut bulmuş haliydi. Bir sene sonra bir sergi daha çıktı, 2019 Ağustos ayında Bozcaada Sanat Galerisi'nde açılan sergimin adı 'Yolculuk' oldu. Artık Odysseus'un (ya da benim) yolculuğu sona ermiş, yorgun bir savaşçının (ya da benim) sakin hayatına geçişi tamamlanmıştı. Öykü burada bitmiş, geriye yol ve yolculuk kavramları kalmıştı. (Röportaj).

Görsel 6. a Tuba Batu, *Sirena Aglaopheme*, 35x40x20cm, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 6. b Tuba Batu, *INO*, Troia'dan Ithake'ye Yolculuk-2: Karşılaşmalar Sergisinden, 35x24x7 cm, Akçini, 2018, Sanatçı Arşivinden.

Troia'nın efsanevi hikayelerini kendi hayatıyla özdeşleştirerek çağdaş bir perspektifle yorumlayan sanatçının eserlerinde tornada çekilmiş tabaklara sığdırılmış, kürelere oturtulmuş, (Batu'nun o güne kadar pek de tercih etmediği mavi, turuncu, kırmızı, yeşil) parlak renkli kırık seramik parçaların kolaj gibi bir araya getirilerek inşa edildiği gemilerin yanlarında duran figürler yer almaktadır.

Bu sergilerde akçini çamuru kullanmıştım, özellikle de menemen çamuru. Ama son zamanlarda sertçini çamuru ve porselen kullanmaya başladım. Benim için malzeme sadece bir araç, duygularımı anlatmaya çalışırken de ehliyetimin en yetkin olduğu araçla yola çıkıyorum, o da seramik. Seramik ile uzun yıllara

dayanan bir ilişkimiz var, evlilik gibi. Yıllar sonra karşılıklı olarak birbirimizi anladığımızı, tanıdığımızı ve zaman zaman da tolere ettiğimizi düşünüyorum. Ama hala sürprizlerle ilişkimizi canlı tutmayı da başarıyoruz (Röportaj).

Tuba Batu 2022 yılında, Çanakkale Belediyesi tarafından düzenlenen 59. Troia Festivali'nde, Sparta Kralı Menelaos'un kızı Iphigenia'nın hikayesinden esinlenilerek oluşturulan, ulusal ve uluslararası sanatçıların bir araya geldiği grup sergisinde de Troia temalı eserleriyle yer almıştır. Bunun yanı sıra, "Dişi Anti-Kahramanlar ve Sanatta Ele Alınışı: Kirke ve Kalipso Örneği" ve "Sanat Eserlerinde Kadına Şiddetin Gösterimi: Iphigenia ve Polyksena Örnekleri" isimli bildirileri bulunan sanatçı, Çanakkale'de yaşamaya devam ettikçe Troia'nın büyüleyici öyküsünün etkisinde kalmaya ve onları eserlerine yansıtmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü öğretim üyesi Nizam Orçun Önal'ın 2023 yılında açtığı "G1-F3" adlı sergisi, hayatın seçim ve hamlelerini, satrançtaki at figürü üzerinden ele alarak derin bir sorgulama sunmaktadır. Sergideki eserler, "her hamle bir karar, her karar bir sonuçtur" mottosunu fiziksel formlara dönüştürerek izleyicileri kendi adımlarını, aldıkları kararları ve yaşamda yaptıkları hamleleri üzerine düşünmeye davet etmektedir.

Sergi, hayatın zorluklarına karşı direnen, çözüm arayan, olasılıkları değerlendiren, güzelliklerini paylaşan, zaferi kucaklayan bir hikâyeyi canlandırıyor. Aynı zamanda hayatın beklenmedik getirileri ve rastlantısallığı karşısında ileriye dönük yapılan planlamaların aslında şansa dayalı sonuçları olduğu fikrini de işliyor. Hayatta her şeyin kontrolümüzde olmadığını, bazen tesadüflerin bizi başka yollara sürüklediğini gösteriyor. İzleyicilere kendi hayatlarında konumlandıkları figürleri belirlemede yeni bir bakış açısı veriyor. Sanatçı aynı zamanda izleyicileri hayatlarında yaptıkları hamleleri sorgulamaya çağırıyor: Acaba doğru hamleyi mi yapıyoruz? Yoksa daha iyi bir hamle var mı? Bu hamlemin sonucu ne olacak? Ve en önemli soru: Hayat şimdi hangi hamleyi oynayacak?

Sergi, hayatta her hamlenin bir risk olduğunu, ama aynı zamanda bir fırsat da barındırabileceğini hatırlatıyor. Bakmak, görmek, hissetmek, düşünmek, düşlemek ve tavır almak... (<https://yapidergisi.com>)

Nizam Orçun Önal içinde yaşadığı topluma dair kültürel ve coğrafi bağlamı, eserlerin üzerinde bir bezeme unsuru gibi görünür kılmaktadır. Anadolu'nun zengin tarih ve kültürü, sergideki formların derinliklerine nüfuz etmekte ve Troia'nın efsanevi mirasını da çağrıştıran

imgelere dönüşmektedir. Bu imgelerle kurulan etkileşim, formların üzerinde dolaşan mistik bir atmosfer yaratarak, izleyicinin tanıdık sembollerle bağ kurmasına olanak vermektedir.

Görsel 7. a N. Orçun Önal, *Knights No:7*, Sertçini Çamuru, Kobalt Oksit, 1240°C, 37x14x8cm, 2023, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 7. b N. Orçun Önal, *Knights No:10*, Kırmızı Çamur, 1130°C, 36x9x6cm, 2023, Sanatçı Arşivinden.

Bu bağlamda, Önal'ın at figürünü merkezine alan satranç temalı eserleri, Troia'nın aldatmacalı tahta atıyla ilginç bir paralellik kurmaktadır. Sanatçı, hayatın karmaşıklığı ve seçimlerin sonuçları üzerine düşündürürken, aynı zamanda Troia mitinin aldatma ve strateji unsurlarını çağdaş bir sanat dilinde yorumlamaktadır. Böylece, at metaforu ve Troia'nın tahta atı arasındaki ilişki, sanatın ve tarihin iç içe geçtiği, katmanlı bir anlatıya dönüşmektedir. Önal'ın eserleri, geçmişle bugün arasında köprüler kurarak, izleyicilere hem estetik bir deneyim sunmakta hem de tarihi ve kültürel bir perspektif kazandırmaktadır.

Troia teması ile tasarımlar yapan bir diğer sanatçı da lise ve üniversite eğitimlerini Çanakkale'de tamamlayan, halen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü'nde öğretim elemanı olarak görev yapan Mehmet Coşar'dır. Coşar, yıllardır yaşadığı şehrin zengin kültürel ve arkeolojik mirasına büyük bir ilgi duymakta, bu alandaki araştırmalarını sanatsal çalışmalarına entegre etmektedir.

Öğrencilik yıllarında Assos Arkeolojik kazılarında çalışan sanatçı, 43. ve 44. Uluslararası Çanakkale Troia Festivali kapsamında düzenlenen 'Çanakkale Özgün Seramik Ürün Tasarımı ve Uygulama Yarışmaları'nda, Troia seramiklerinden esinlenerek tasarladığı ürünlerle, 2006 yılında ikincilik, 2007 yılında üçüncülük ödülüne layık görülmüştür.

Görsel 8. a Mehmet Coşar, Horse (At), 21x24x17 cm, Kırmızı Çamur, Perdah Uygulama, Çanakkale, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 8. b Mehmet Coşar, Zamanda Troia Serisi, Porselen, 45x45x1,1 cm, 2018. (Coşar, 2021).

"Troia Dönemi Seramikleri Üslup Özelliklerinin Çağdaş Karo Tasarımlarında Uygulanması" başlıklı Sanatta Yeterlik teziyle, Homeros'un İlyada Destanıyla tarihe geçen Troia Antik Kentine ait seramiklerin çıkış noktası olarak kullanıldığı, dekor ve kombin karolardan oluşan 28 serilik yer ve duvar karosu tasarlamış ve tasarımlarını ve Çanakkale Seramik fabrikasında hayata geçirmiştir.

Aynı çalışma içerisinde gerçekleştirilen "Zamanda Troia" adlı on bir farklı dekora sahip karodan oluşan seride ise Troia antik kentine ait fotoğraflar ve antik döneme ait izler esin kaynağı olmuştur. Her biri kendi içerisinde, bölge karakteristiğine ait farklı görseller ve değerler barındıran karolar sanatsal bir yaklaşımla tekil olarak üretilmiştir (Coşar, 2021:143).

4. Sonuç

Bu çalışmada, Troia Antik Kenti'nin zengin tarihinin ve mitolojik anlatılarının, günümüz Türk seramik sanatçılarının yaratıcı süreçlerine nasıl ilham kaynağı olduğu incelenmiştir. Troia'nın efsanevi hikâyeleri, bu sanatçıların yapıtlarında yeniden hayat bulmuş ve geçmişle geleceği birleştiren sanat eserleri aracılığıyla ifade edilmiştir.

Sanatçılar, Troia'nın mitlerini ve tarihi öğelerini hem bireysel yaratıcılıklarını sergilemek hem de toplumsal hafızayı canlı tutmak amacıyla kullanmışlardır. Çoğunlukla, eserlerini Troia seramikleri yerine, mitolojisinden esinlenerek yaratmışlardır. Bu bağlamda, özellikle tahta at sıklıkla tercih edilen figürlerden olmuştur. Sanatçılardan bazılarının bu çalışmaları yapmadan önce arkeolojik kazılarda görev aldıkları tespit edilmiştir.

Troia Antik Kenti'nin seramik sanatındaki yansımaları, sanatçıların hem kendi iç dünyalarını keşfetmelerine olanak tanımış hem de kültürel mirası yeni nesillere aktarmalarına aracı olmuştur. Çalışma kapsamında akademisyenlerin bu misyonu üstlenmede daha fazla sorumluluk duydukları görülmüştür.

Sanatçılar, içinde yaşadıkları toplumun ve coğrafyanın birer parçası olarak, çevreleriyle sürekli bir etkileşim içindedirler. Bu bağlamda, Troia temalı eserler yaratan sanatçıların, antik kentin bulunduğu Çanakkale ile zaman zaman ya da sürekli gerçekleşen etkileşimleri, bu durumun güzel bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu topraklar üzerinde var olan çeşitli medeniyetlerin getirdiği çok katmanlı kültürel miras, sanatçıların kendi dil ve anlatımlarını geliştirmeleri için benzersiz fırsatlar sunmaktadır. Sanatçıların, tanık oldukları ve içselleştirdikleri bu zenginlikleri kendi üretim dillerine yansıtmaları, kültür ve estetik arasındaki ilişkiyi sürekli olarak yeniden şekillendirmelerini, hem geçmişten gelen değerlere sahip çıkmalarını hem de gelecek kuşaklara bırakılacak yeni değerler yaratmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, üretildiği coğrafyanın kültürel zenginliğinden beslenen sanat eserleri, sadece bugünün değil, yarının da mirası olarak değerlendirilmelidir. Bu yönüyle sanatçılar, kültürel süreklilik ve yenilik arasında köprü kurarak, bu tarihî kesişim noktasının evrensel bir ses olarak yankılanmasına katkıda bulunacaklardır.

Kaynakça

- Aslan, R. (2018). Troy City of Mythology and Archaeology. İstanbul: İÇDAŞ A.Ş. yayınları.
- Aydın, İ. (2015). Apollon ve Faresi, Kişisel Sergi Kataloğu, Dar't Sanat Galerisi.
- Balyemez, A. (2018). "Sanatı Besleyen Bir Disiplin: Arkeolojiden İlham Alan Seramikler", Ulakbilge, Cilt 6, Sayı 26, s. 903-919.
- Coşar, M. (2021). Troia Dönemi Seramikleri Üslup Özelliklerinin Çağdaş Karo Tasarımlarında Uygulanması, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlik Uygulama Raporu.
- Karagül, M. F., (2014). "Hellespont", Sergi Kataloğu, Arte İstanbul Sanat Galerisi, İstanbul: Paragraf Basım, s.29.
- Karagül, M. F. (2019). "Yerel Değerlerin Sanatta Esin Kaynağı Olarak Kullanımına Bir Örnek: Troia Sergisi", Journal of Awareness, 3(5), 119-126.
- Kelder, J. (2012). "Troia Döngüsünün Kökenleri", Troia Kent, Homeros ve Türkiye, W Books Yayıncılık.
- Kırca, A. D. (2016). "Sözlü Edebiyattan Porselen Eserlere: Apollon ve Faresi (From Narrative Literature to Porcelain Artwork: Apollon and His Mouse)". Art-Sanat Dergisi, 6: 185-207.
- Korfmann, M. (2012). "Troia mı? Truva mı?", Troia Rüzgârı M. Korfmann'dan Seçme Makaleler, İstanbul: Egemen Matbaacılık.
- Korkmaz, T. (2018). "Çağdaş Seramik Eserlerde Gemi Formu", Ulakbilge, Cilt 6, Sayı 30, s. 1523-1536.
- Latacz, J. (2002). "Homeros, İlyada ve Troia'nın Hikayesi: Avrupa'nın Kök Arayışı", Troia Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Önal, N. O. & Asmaz, A. C. (2022). "Kültürel Mirasın Çağdaş Sanat Yorumları: Erdiñç Bakla'nın Seramik Heykelleri", International Social Sciences Studies Journal, Vol: 8, 93: 128-131.
- Tosun, A. (1990). Troia Efsanelerle Örülmüş Antik Şehir, İstanbul: Aytur Ltd. Şti.
- Umar, B. (1983). Troas, Kültür Kitapları Serisi: 7, İstanbul: Ak Yayınları.
- Wöhlcke, M (2004). Troia Savaşı, İzmir: İlyayayınevi.

İnternet Kaynakları

Gündem (2022), "Troia'nın Kahramanları Tuallere Yansıdı", <https://www.canakkalewebhaber.com/gundem/troianin-kahramanlari-tuallere-yansidi>, Erişim tarihi: 10.03.2024.

Kent tv (2017), "Rüzgar Altında Odysseus", <https://kenttv.net/ruzgar-altinda-odysseus>, Erişim tarihi: 8.03.2024.

Seramik Müzesi (2022), "Troia'ya Saygılarımla", <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/troiaya-saygilarimla-sureli-sergi-25/>, Erişim tarihi: 25.02.2024.

Yapı Dergisi (2023), "G1-F3: Sıradaki Hamleniz Ne Olacak?" <https://yapidergisi.com/g1-f3-siradaki-hamleniz-ne-olacak/>, Erişim tarihi: 21.03.2024.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. a Erdiñ Bakla, Hektorun Ölümü, <https://www.youtube.com/watch?v=wozgyCPeO7A>, Erişim tarihi: 13.02.2024.

Görsel 1. b Özsezgin, K., (2000). Erdiñ Bakla, Bilim Sanat Galerisi, İstanbul, s.304.

Görsel 2. a İrfan Aydın, Apollon Sminthion, 2012, Balyemez, A. (2018). "Sanatı Besleyen Bir Disiplin: Arkeolojiden İlham Alan Seramikler".

Görsel 2. b İrfan Aydın, Akhalar'ın Yolculuğu, 2012, <https://www.facebook.com/Dartgaleri/posts/3567584466634932/>.

Görsel 3. a Onur Öztürk, Troia Askerleri, 2008, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 3. b Onur Öztürk, Troia Savaşçıları, 2004, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 4. a M. Fatih Karagül, İmbros'un Acısı, (Karagül, 2014).

Görsel 4. b M. Fatih Karagül, Sunak, Pekışmiş Çini ve Porselen Astar, 57x38x25 cm, <https://www.fovart.com/product-page/sunak>.

Görsel 5. a S. Sibel Sevim, Paris ve Helen Aşkı, Troia'dan Takıntılar Serisi, 2023. Sanatçı Arşivinden.

Görsel 5. b S. Sibel Sevim, Troiaya Saygılarımla Serisi, 2022. <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/troiaya-saygilarimla/#galeri1-6>

Görsel 6. a Tuba Batu, Sirena Aglaopheme, 35x40x20cm, Sanatçının Arşivinden.

Görsel 6. b Tuba Batu, INO, Troia'dan Ithake'ye Yolculuk-2: Karşılaşmalar Sergisinden, 35x24x7 cm, Akçini Çamuru, 2018, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 7. a N. Orçun Önal, Knights No:7, Sertçini Çamuru, Kobalt Oksit Astar, 1240°C, 37x14x8cm, 2023, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 7. b Orçun Önal, Knights No :10, Kırmızı Çamur, 1130°C, 36x9x6cm, 2023, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 8. a Mehmet Coşar, Horse, 21x24x17 cm, Kırmızı Çamur, Perdah Uygulama, Çanakkale, Sanatçı Arşivinden.

Görsel 8. b Mehmet Coşar, Zamanda Troia Serisi, Porselen,45x45x1,1 cm, 2018. (Coşar, 2021).